

ELIZONDOKO EUSKAL JAIAK DUELA EHUN URTE

Elizondo, 79-VII-20

Jean Haritschelhar

Elizondon egin aintzin, bazuen 25 urte baino gehiago sortu zituela. Antoine d'Abbadie-k "Euskal jaiak edo bestak". Egia erran gure Xiberotar euskaltzale jakintsun eta aberatsak, Abyssiniako eremuak ikertu eta, bere etxea edo hobeki erraiteko bere jauregia Urruñako lurretan eraiki zuen. Jadanik 1851ean eman zuen dirua Urruñako bestetako pilota partidantzat, urte hartan estrenatu baitzen herriko plaza laxoa (1): 400 libera erraboteko partidaren irabazleeri, 100 libera pilotari hoberenari, 100 libera plekari hoberenari. Bi urteren buruan, 1853an beste zoin gehiagoko bat asmatzen du: neurtizlarien gudua, ohorezko makila eta urrezko untsa batekin saristatua. Zoin gehiagoko horrekin nahi zuen zazpi Euskal Herrietako pertsulari edo olerkariak agert ziten plazarat. Argi eta garbi dago xede hori orduko aldizkarietan: "Nous invitons les Basques d'au delà des monts à contribuer à ce concours national. Unis par le coeur, par les habitudes et par la tradition, les peuples qui habitent les deux versants des Pyrénées doivent être animés d'une noble émulation pour chanter les douceurs, vanter les charmes du Pays qu'ils aiment par dessus tout". (2) Eta erakusteko idekia zitzaiela deneri neurtizlarien gudu hori dio d'Abbadie-k beste artikulu batean: "On n'exclura aucun dialecte, on n'en préférera aucun; les juges ne seront guidés que par l'appréciation du mérite des pensées et de la manière dont elles sont rendues" (3).

1) Ikus. J. HARITSCHELHAR, "Urrugne (1851-1961) Contribution à l'histoire de la pelote", *Gure Herria*, 1961, p. 194-195.

2) *Le mémorial des Pyrénées*, n.º 70, Samedi 11 juin 1853.

3) Artikulu hunen manuskritoa aurki ditaike Pariseko "Bibliothèque nationale" delakoan, N. A. F. 21 746, folio 164.

1853 etik eta 1863 artio Euskal jai horiek egin ziren Urruñan. 1864ean ez dakit zergatik utzi zuen Urruña Musde d'Abbadie-k eta bai pilotako, bai olerkietako sariak eman zituen Saran. 1877an Donapaleuk gozatuko ditu besta horiek. Garrailetan aurki ditazke izen ezagutuak hala nola Elissamburu Jan Battitt eta haren anaia Leon, Larralde jaun medikua, sortzez Bordaxuritarra, Harlux, Joanes Berges, Otxalde, Agustin Etcheverry. Orhoitzapen gisa aipa dezagun Etxahun, Barkoxtar olerkaria. Ez zuen irabazi eta jujek ukantzen damutzeko parada, Etxahunek "huntü" zituen pertsaltz eta minkorrekin.

Dena den, 1879ko urtean pentsatu zuen D'Abbadie-k behar zuela Ipar Euskal Herria utzi eta jo behar zuela Naparrokat. Hartu emanetan sartu zen Iruñako *Asociación Euskara*-rekilako agintariekin, Arturo Campión-ekin bereziki: "Nous apprenons que M. A. d'Abbadie, l'éminent membre de l'Institut qui a un culte profond pour la langue basque, organise de concert avec la Asociación Euskara de Navarre, des jeux floraux qui auront lieu dans l'un des villages basques de cette province. En même temps que ces concours il y aura de belles parties de paume et une exposition régionale. Pour en assurer le succès la Société et M. d'Abbadie ont donné des prix sérieux." (4).

Elizondoko besten programa agertu zen Baionako aldizkari batean "*Le Courrier de Bayonne*". Ikus ditaike "sari seriosak" zirela. Orotarat, pilotaria eta olerki, D'Abbadie-k emaiten zituen 780 libera, ohorezko gerriko bat eta ohorezko makila. *Asociación euskara* elkartea, bere aldetik emaiten zituen 790 libera, soinulari, aizkolari perticulari eta behi zoin gehiagokoentzat. (5) Ikusi ditaike zer arrakasta ukantzen perticulari eta olerkarien primek. Hogoi eta hamar olerki baino gehiago etorri ziren Baionarat eta Tolosatik idatzi zion d'Abbadie-ri Fidel Lizarraga. jaunak eta huna zer zion:

"Tolosa 10 de junio 1879"

"Muy señor mío y amigo: Tomo la libertad de molestar a Vd, conociendo lo cariñoso que es Vd y por servir a dos mejores improvisadores del País Vasco".

4) *Le Courier de Bayonne*, Vendredi 21 mars 1879.

Ikus ere *Enciclopedia general ilustrada del País Vasco*, Literatura, I, 466 or.

5) *Le Courier de Bayonne*, vendredi 31 mai 1879.

"D. José Bernardo Otaño de Cizurquil y D. Pedro José de Elicegui de Asteazu se me presentaron ayer suplicándome hiciese el favor de escribir a una persona de esa que desearian saber las condiciones es decir que ellos se presentaran contra los mejores improvisadores que se encuentren pero que no podrían competir por escrito con poetas instruidos y a pesar de esto suplican se les dé el tema sobre lo que han de versar en el escrito pues no entendemos el vascuence del prospecto y espero de su amabilidad se digne contestarme cuantos pormenores pueden ocurrir sobre la versificación, qué día tienen que presentarse en esa, de cuantos individuos se compone el jurado y sus nombres y si basta con solo hacer presente a Vd que irán los dichos señores.

Cumpla Vd con todos mis conocidos en el casino y Vd mande con la misma franqueza a su amigo y SS QBSM." (6).

Uztailaren 28 an, arratsaldeko 3 etan emana izan zen 80 liberako saria eta zilarrezko makila. Behar baginitu segitu orduan agertarazi ziren paperak usteko ginuen Ramón Artola Donostiarra irabazi zuela. Alabainan Baionan, Laminegrière-en irarkolan agertu ziren paperrek diote: "1879 — Neurtizlarien gudua Elizondoko bestetan. Garhait saria eraman duen kantua Ramón Artola Donostiakoak egina. Altabizkarko kantua. Nor bere etxearen izan bedi nagusi. (7)"

Lehenbiziko aipamen ona Darrupe-Harluz Urruñarrak Ameriketarik bidali eresi batekin irabazi zuen. Bigarren aipamen ona eraman zuen eresiaren titulua izan zen: *Jaungoikoa bera bakarrik da andi*.

Aipamen ohorezkoak:

José M. de Yparraguirre, Santa Luziako ibarrekoari
Agintza egin izan duen Iputzari

Lamiaren kantua egin izan duen Iputzari

M. Maguregui, Bilbaokoari

Valentín Ecenarro, Bizkaitarrari

Joanes Oxalde, Bidarraitarrari

Harozteguy, Ziburutarrari

L. L. I., Nafarrari

I. G. O. y A., Iputzari

6) Paris, Bibliothèque nationale, N. A. F. 21 748, folio 85.

7) Musée Basque. Concours d'Abbadie. Feuilles volantes.

Manuel de Imaz, Alzokoari
 Betiri Dibarrart, Baigorriiarri
 Agustín Etcheberri, Saratarrari
 Joanes Berjes, Saratarrari.

Egia erran, utzi zuten salatu gabe nork irabazi zuen lehen garrait saria. Huna zer dion "*Le Courrier de Bayonne*"-ko artikulu batek:

"Les fêtes basquaises d'Elizondo qui ont eu lieu le 25 du mois dernier en téte très remarquées. Le concours de poésie basque a été des plus remarquables et le nombre de concurrents dépasse la trentaine. Le jury chargé de distribuer les primes a réservé le premier prix. Le second a été décerné à M. Ramón Artola de Saint Sébastien pour sa traduction du chant d'Altabiscar. Les deux premiers accessits ont été obtenus par M. Darrupe-Harluz d'Urrugne pour une pièce contre l'émigration en Amérique et par l'auteur de la pièce "Jaungoikoa bera bakarrik da andi". Douze mentions honorables ont été décernées à des auteurs originaires des provinces basques espagnoles et françaises." (8)

Premier prix réservé: Zertako? Beldurrez dudarik gabe. Duvoisin —ek berak aitortzen dauku hori idazten diolarik Louis Lucien Bonaparte printzeari: "Pour essayer de vous distraire un moment de ces tristes pensées je mets à la poste à votre adresse les 2e et 3e fascicules des Légendes basques, de la part de M. Cerquand, inspecteur de l'Académie de Bordeaux et cinq pièces de vers dont l'une très remarquable composée par M. Philippe de Arrese y Beitia d'Ochandiano. L'auteur n'a pas voulu écrire dans son propre dialecte qui n'est pas assez répandu pour être compris de tous; ses vers sont plus guipuzcoans que biscayens.

Comme le Pays Basque espagnol est sous le régime de l'état de siège, nous n'avons pas jugé à propos de publier que M. de Arrese este premier lauréat au concours d'Elizondo (de peur de faire interdire ces concours à l'avenir) mais on lui fera parvenir le prix.

Son chant a été tiré à 1.000 exemplaires, de même que celui de la mort de Roland, heureuse imitation en vers d'un

8) *Le Courrier de Bayonne*, Dimanche 3 Août 1879.

morceau en prose dont beaucoup de littérateurs se sont occupés. Le véritable auteur fut un Bayonnais, M. Garay de Monglave, et le traducteur basque, un de mes cousins, Louis Duhalde, d'Espelette" (9)

Berak publikatu zuen Arrese Beitiaren olerkia "*Ama euskeriari azken agurrak*" La *Semaine de Bayonne* deitu aldizkarian (10), bere frantses itzulpenarekin eta salatzen dauku ez zuela "*Le Courrier de Bayonne*" delakoak agertara-zi nahi ukana, beldurrez mugan arrasta zitzazten aleak.

Elizondoko jaietako d'Abbadie osatzen du bere lehenbikiko xedea. Ordu artio guti agertu baziren Napartar, Gipuzkoar eta Bizkaitarrak, Elizondon aise nagusitu ziren. "*Les pièces françaises sont entièrement effacées par les guipuzcoanes et les biscayennes arrivées directement chez Mme Lamainière*" (11) Orduz geroz zinez Euskal Herri osoko zoin gehiagokoa izanen da. Gehiago dena, oldar berri batekin sotuko dira bertzo bestak, hala nola urte berean egin ziren Donostian. Gero sotuko den abertzalesunak bere erroak mogimendu kultural hortan dauzka eta dudarik gabe Antoine d'Abbadie batek merezi du berea. Euskal Herriak XX garren mendean ezagutuko duen berpizte literarioa hasten da XIX garrenean d'Abbadie-k sortu dituen euskal jaietako. Egun batez beharko zaio eman zor diogun esker ona euskaltzale suhar horri.

9) J. B. DARANATZ, "Correspondance du capitaine Duvoisin "Lettre à L. L. Bonaparte, 24 juillet 1879, RIEV, 1930, p. 358-359.

10) *La Semaine de Bayonne*, mercredi 6 Août 1879.

11) J. B. DARANATZ, (Correspondance du capitaine Duvoisin", Lettre à A. d'Abbadie, 11 juillet 1879), RIEV, 1930, p. 357.